

ISSN 2411-4758 (Print) 2518-1602 (Online)

Native word in ethnocultural dimension, Drohobych, Posvit, 2019, pp 194-201.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2019.178203>

УДК 373.3.016:811.161.2

ДИСКУСІЯ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Світлана ЛУЦІВ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, (Дрогобич, Україна) lutsiw@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3219-7779>

Research ID: I-5194-2018 <http://www.researcherid.com/rid/I-5194-2018>

Статтю подано до редакції / The article is submitted to the editorial board:
14.09.2019.

Статтю опубліковано / The article is published: 15.11.2019.

У статті визначено умови використання дискусії як методу навчання та виховання на уроках української мови у Новій українській школі; з'ясовано, що дискусія є важливим методом розвитку розумової діяльності молодших школярів, розвитку у них бажання вчитися та самореалізовуватися; доведено, що дискусія як метод навчання та виховання на початковій школі допомагає виявити різні погляди на певну проблему, або суперечне питання, вона залучає молодших школярів до активної співпраці на уроці, впливає на розвиток пізнавальних інтересів школярів, забезпечує збагачення лексичного запасу учнів, який необхідний для висловлювання думок як в усному, так і в писемному мовленні; уроки, на яких використовується метод дискусії, вчать учнів спілкуватися між собою.

Ключові слова: навчання; виховання; дискусія; діалог; початкова школа; активні методи навчання.

DISCUSSION AS A METHOD OF LEARNING IN UKRAINIAN LANGUAGE IN PRIMARY SCHOOL

Sviylana LUTSIV,

Ph.D. in Pedagogical, docent, Department of philological sciences and techniques of teaching in elementary school, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) lutsiw@ukr.net

The article defines the conditions of use of the discussion as a method of teaching at the lessons of Ukrainian language at elementary school; it is found that discussion is the main means of activating. That discussion as a method of teaching and upbringing at the lessons of Ukrainian language at elementary school helps to reveal different views on a particular problem or controversial issue: it is necessary to express their thoughts in both oral and written languages. Lessons that use the method of discussion, teach students to communicate with each other, because special care when they come yayetsya formation skills to ask and answer.

The purpose of the article is to find out the communicative role of discussion as a method of teaching and upbringing at Ukrainian elementary school.

The following suggested structure of discussion at the primary school lessons is offered in the article: updating basic knowledge; creation of problem-search situations; students; assumptions about problem solving; bringing students their point of view; correcting students; responses by the teacher; generalization and systematization of knowledge.

It has been found out that the use of discussion as a method of teaching in the Ukrainian language classes at elementary school implies a consistent and purposeful presentation of cognitive tasks to the students, which they solve under the guidance of the teacher, while actively learning new knowledge.

Before using discussion as a method of teaching Ukrainian language at the lessons, it is important to pay attention to the following: what educational material can be used during the discussion; what knowledge, prior information, observations can be used during the interview; what conclusions the students should make after the discussion; what questions students can ask during the discussion.

Teachers can choose for discussion such problematic issues that would carry both educational and educational load. For discussion you can use proverbs, sayings, interesting stories, small literary works.

Key words: teaching; education; discussion; dialogue; elementary school; active teaching methods.

Постановка проблеми. Інтелектуальний потенціал нації є одним з головних досягнень країни, тому формування і розвиток інтелектуальної особистості – завдання, яке сьогодні актуальне в освіті України. Сучасна початкова школа є школою самореалізації особистості. Це вимагає нового підходу до змісту освіти.

Провідні педагоги вважають, що у сучасного учня необхідно розвивати такі навчальні навички як вміння висловлювати власну думку, вміння фантазувати, вміння критично мислити, проявляти незгоду, застосовувати набуті досвід і знання в незвичній ситуації, незалежність думки, вміння робити вибір, гнучкість мислення, здатність до самоорганізації.

Тому важливого значення у початковій школі набувають активні методи навчання. Мета використання цих методів полягає у тому, щоб ін-

тенсивно розвивати прагнення учнів до самостійної пізнавальної діяльності та розвитку індивідуальних творчих здібностей.

До активних методів навчання належить дискусія. Дискусія є основним засобом активізації розумової діяльності учнів, розвитку у них тяги до знань і бажання до самореалізації. Одночасно вона є основою інтелектуально-комунікативної діяльності школярів початкових класів. Використання дискусії на уроках української мови сприяє більш активному і продуктивному засвоєнню учнями найважливіших знань з мови.

Аналіз досліджень. Інтелектуально-комунікативна діяльність учнів початкової школи була цікавою для таких педагогів як Ф. Дістерверг, Я. Коменський, Песталоцці.

Проблемі застосування активних методів навчання в науковій літературі присвячені праці В.А. Сухомлинського, Л.А. Петровської, А.В. Вербицького, І.В. Вачкова і багатьох інших.

Методика навчання української мови має комунікативну спрямованість. Це дозволяє реалізовувати навчальні, розвивальні та виховні аспекти української мови як навчального предмета у початковій школі. Цікаві завдання комунікативного напрямку дозволяють учням краще засвоїти отримані знання, розвивають уміння і навички контролювати власне висловлювання. Постановка і вирішення завдань пізнавальної теми уроку сприяє не тільки кращому запам'ятовуванню вивченого, а й розвиває інтелектуальні й розумові здібності учнів, виробляє навички самоосвіти (Дичківська, 2004, с. 68).

Серед усіх предметних компетентностей важлива роль належить комунікативній. Зазначимо, що ця компетентність забезпечує не лише вміння спілкуватися українською та іноземними мовами, але й визначається уміннями взаємодіяти з іншими учнями. Комунікативна компетентність передбачає розвиток в учнів початкової школи таких якостей як

- уміння слухати інформацію;
- сприймати почуте;
- відтворювати інформацію;
- будувати діалог;
- дискутувати;
- вести переговори;
- умінням спілкуватися (Дороз, 2008, с. 53).

Провідні методисти зазначають, що розвиток комунікативних умінь учнів – одне з основних завдань вчителя початкової школи.

Вчителі початкових класів підтверджують, що колишні дошкільники володіють розмовно-побутовою мовою, але їх лексичний словник надто обмежений. Ці діти важко виражають свої почуття, погано розуміють нові

значення слів, термінів, понять, які трапляються їм під час навчання. Невміння першокласників зв'язано висловлювати свою думку, неправильна вимова слів, помилки в усному та писемному мовленні створюють проблеми у процесі спілкування утруднює учням можливість в розкритті своїх талантів, здібності і знання, проявити себе як особистість (Єльнікова, 2001, с. 71).

Тому вчителі мають використовувати різні види навчальної діяльності. Педагогам важливо перевести учня з пасивного стану в активний, заохотити його виконувати різноманітні комунікативні завдання. На таких уроках учень виступатиме суб'єктом навчальної діяльності.

Отже, молодших школярів треба навчати орієнтуватися в певній мовленевій ситуації, вчити добирати зміст та мовні засоби виразності для висловлювання своїх думок. Така діяльність буде сприяти накопиченню досвіду комунікативної поведінки учнів. Такий підхід подолає бар'єр між освітою і вимогами життя. Школа стане не підготовкою до життя, а власне життям; сприятиме становленню особистості учня як творця свого майбутнього, розвитку відношень між учнями і вчителями, школою і родиною на основі діалогу.

Сучасна лінгводидактика підкреслює важливе освітнє і виховне значення дискусії як методу навчання та виховання. Провідні педагоги зазначають, що дискусія сприяє глибокому розумінню проблеми, виробленню самостійної позиції, відбору аргументів і оперування ними, розвитку критичного мислення. Вона навчає чути та розуміти співрозмовника, сприяє уточненню власних переконань, формуванню власного погляду на проблему (Хайруліна, 2001, с. 64).

Мета статті – з'ясувати комунікативну роль дискусія як метод навчання та виховання на уроках української мови в початковій школі

Виклад основного матеріалу. В освітньому процесі початкової школи дискусію як метод навчання та виховання можна використовувати на уроках української мови. Найефективніше буде працювати цей метод на етапі засвоєння нових знань, їх закріплення, або систематизації.

Дискусія як метод навчання та виховання на уроках української мови в початковій школі має на меті спрямувати учнів до активних роздумів, самостійної роботи під час засвоєння нових знань, до вміння висловлювати припущення на основі порівнянь та логічних роздумів. Вона застосовується для розвитку самостійності мислення, дослідницьких умінь, творчого підходу до справи. Якщо розглядати дискусію як одну із навчальних ситуацій особистісно-зорієнтованого спілкування, то варто зазначити, що вона є одним із засобів активізації навичок спілкування, тому що дискусія – це діяльнісний процес, упродовж якого відбувається дослідження, розбір, обговорення будь-якого питання, проблеми.

Важливо зазначити, що під час диспуту можна впливати на інтелектуальний та емоційний розвиток молодшого школяра; збуджувати його зацікавленість до пошуку істини. Під час дискусії створюються умови, які неохідні для реалізації демократичних засад навчання. Використання дискусії на уроках української мови розвиває в учнів критику та самокритику, культуру мовлення, логічне мислення, навчає опонувати та перевіряти правильність своїх поглядів і переконань (Дороз, 2008, с. 13).

Дискусія на уроках української мови сприяє розвитку розумової діяльності молодших школярів, вона розглядається як результат колективного мислення, розвиває навички критичного судження та міркування, формує вміння публічно виступати, дозволяє розвивати логічне мислення, свідомо засвоювати набуті знання, вчить мислити, розвиває вміння критично осмислювати та творчо опрацьовувати навчальний матеріал.

Можна запропонувати таку орієнтовну структуру дискусії на уроках у початкових класах:

- актуалізація опорних знань;
- створення проблемно-пошукових ситуацій;
- висловлювання учнями припущень про вирішення проблеми;
- доведення учнями своїх поглядів;
- коректування відповідей учнів вчителем;
- узагальнення і систематизація знань.

Застосування дискусії як методу навчання на уроках української мови у початкових класах передбачає послідовну і цілеспрямовану постановку перед учнями пізнавальних завдань, які вони вирішують під керівництвом учителя і при цьому активно засвоюють нові знання.

Перед використанням дискусії як методу навчання на уроках української мови учителю початкової школи важливо звернути увагу на таке:

- який навчальний матеріал можна використати під час дискусії;
- які знання, попередні відомості, спостереження можуть бути використані під час бесіди;
- які висновки мають зробити учні після дискусії;
- які запитання можна запропонувати учням під час дискусії.

Учителі можуть добирати для дискусії такі проблемні питання, які б несли в собі як навчальне, так і виховне навантаження. Для дискусії можна використовувати прислів'я, приказки, цікаві оповідання, невеликі літературні твори.

Важливе значення має дискусія, під час якої учні засвоюють науковий зміст явищ української мови: природу звука; зникнення застарілих слів, виникнення нових слів; єдність мови і мислення тощо.

Молодшим школярам можна запропонувати такі запитання для дискусії:

1. Чи можемо ми обійтися без логічного наголосу?
2. Чи змінюється наша мова?

Вчителі зазначають, що молодші школярі із задоволенням підтримують розмову між учителем і учнем, учнями між собою в парах та групах. Тому метод дискусії необхідно використовувати на всіх уроках української мови у початковій школі.

Важливе значення під час використання методу дискусії мають навички вчителя ставити учням навідні запитання. Під час вивчення нових тем запитання відіграють роль збудників, словесних подразників думки. Однак цю роль вони відіграватимуть лише тоді, коли нагадуватимуть учням певні образи створюючи відповідні умовні рефлекси. Така робота призводить до того, що учень рефлекторно починає мислити, шукати відповіді на поставленні запитання без додаткового спонукання (Дороз, 2008, с. 65).

Для ефективного використання дискусії на уроках української мови під час навчання молодших школярів важливо дотримуватися певних умов:

- перед початком дискусії необхідно поставити деяке питання, яке не матиме однозначної відповіді і допускатиме різні варіанти відповідей;
- кожне висловлюване твердження має бути аргументованим;
- учням потрібно ставити навідні запитання: «Чому ти так думаєш?», «Назви факти, які можуть підтвердити твою думку», «Чому ти дійшов до такого висновку?»
- дискусія може завершуватися як прийняттям спільної думки, так і збереженням існуючих різних думок учнів.

Важливим є і те, що оцінювати результати дискусії можна тільки вербально. Адже вербальне оцінювання визначає як учень справився зі своїм завданням. Воно спрямовує молодшого школяра в потрібний напрямок, показує важливість виконаного завдання та стимулює до більшої активності (Луців, 2013, с. 518).

Можна запропонувати такі дискусійні завдання для учнів початкової школи:

Завдання №1. Засідання експертів.

Дайте відповіді на такі питання:

Чому на дереві осідає іній?

Чому «мороз» малює на вікнах узорі?

Чим відрізняються сніжинки, що їх поєднує, як вони утворилися?

Чому прикрашають ялинку, а не інше дерево?

Завдання 2. Форум думок.

Прочитайте висловлювання. Використовуючи його зміст, доберіть до тексту прислів'я, яке б могло стати його заголовком. Запишіть його.

Любов до України починається з рідної хати, міста, у котрому ти народився. Чи уявляєте собі наш край без верби, калини на подвір'ї, тополь край села, соняшників на городі у бабусі? Верба, калина, тополя, соняшник – одвічні українські символи.

Завдання №3 У колі друзів.

На основі прочитаного тексту доведіть, що весна найкраща пора року.

Весна – це світло. Вона осяйна і тепла. Найбільше сонячної енергії є весною. Весна починається в той момент, коли відчиняються небесні брами. З них на землю линуть життєдайні потоки. Ці потоки все будять зі сну. Звичайно, ще де-не-де лежать сніги. Але все більше стає зеленої травички. Земля, що за зиму відпочила і набралася сил, чекає, коли люди «взьмуться до роботи».

Завдання №4 Доведи думку.

Доведіть правильність своїх думок та міркувань.

Цілком природно, що деякі учні вагатимуться під час виконання таких завдань. Для того, щоб учні не боялися виконувати запропоновані завдання треба: заохочувати молодших школярів до дискусії, щоб вони бачили, що існує багато різних способів розв'язання однієї і тієї ж проблеми й кожен з них правильний; робота може проходити в малих групах; на обдумування ідей можна давати додатковий час. Можна пропонувати учням пов'язати нові завдання з чимось таким, що їм уже відоме. Якщо учневі не вдасться завдання, то можна запропонувати йому зупинитися на чомусь одному і почати все спочатку. Учня мають знати, що завжди можна переглянути зроблене і внести відповідні корективи.

Завжди необхідно пам'ятати про те, що перші завдання мають бути нескладними. Важливо дотримуватися розумного балансу, щоб не переобтяжувати учнів різноманітністю та складністю завдань.

Зазначимо, що під час планування уроків української мови у початкових класах з використанням дискусії треба враховувати такі моменти як мета дискусії, про яку мають пам'ятати всі учні класу; час, який необхідний для її проведення; навчальний простір, який би дозволяв вільно переміщатися учням в класі (учні можуть дискутувати в своїй групі, або стежити за дискусією в іншій групі); наочність, яка може допомогти учням краще аргументувати свої твердження.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, завдяки ефективному застосуванню методу дискусії учні мають можливість з'ясувати незрозуміле у тексті, запам'ятати та застосувати на практиці правила з мови, зрозуміти новий матеріал, опираючись на уже здобуті знання.

Дискусія як метод навчання та виховання на уроках української мови у початковій школі допомагає виявити різні погляди на певну проблему або суперечне питання. Вона залучає молодших школярів до активної співпраці на уроці, впливає на розвиток пізнавальних інтересів школярів, забезпечує збагачення лексичного запасу учнів, який необхідний для висловлювання їх думок як в усній, так і в писемній мовах. Уроки, на яких використовується метод дискусії, вчать учнів спілкуватися між собою, бо особлива увага під час їх проведення приділяється формуванню умінь запитувати і відповідати.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Дороз, В. (2008). *Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах: Навч. посібник для студентів ВНЗ*. Київ: Центр учбової літератури.

Дичківська, І. М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник*. Київ: Академвидав.

Єльнікова, О. В. (2001). Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій. *Імідж сучасного педагога*, 3-4, 71-74.

Луців, С. (2013). Слово як засіб оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів у процесі засвоєння української мови. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*, 516-522.

Хайруліна, Т. Г. (2001). Активні методи навчання та виховання. *Відкритий урок*, 1-2, 64-76.

REFERENCES

Doroz, V. (2008). *Metodyka navchannya ukrayinsokoyi movy v zahalnoosvitnikh zakladakh [Methods of teaching the Ukrainian language in secondary schools]*. Navch. posibnyk dlya studentiv VNZ. Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury. [in Ukrainian]

Dychkivska, I. M. (2004). *Innovatsiyini pedahohichni tekhnohohiyi [Innovative pedagogical technologies]*. Navchalnyy posibnyk. Kyiv: Akademydav. [in Ukrainian]

Yelnykova, O. V. (2001). Interaktyvni metody navchannya, yikh mistse u klasyfikatsiyi pedahohichnykh innovatsiy [Interactive teaching methods, their place in the classification of pedagogical innovations]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – The image of the modern teacher*, no. 3-4, pp.71-74. [in Ukrainian]

Lutsiv, S. (2013). Slovo yak otsynuyuvannya navchalnykh dosyahnenn uchniv pochatkovykh klasiv u protsesi zasvoyennya ukrayinsokoyi movy [The word as a means of evaluating the academic achievement of elementary students in the process of mastering the Ukrainian language]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri – Native word in the ethno-cultural dimension*, 516-522. [in Ukrainian]

Khayrulina, T. H. (2001). Aktyvni metody navchannya ta vykhovannya [Active methods of training and education]. *Vidkrytyy urok – Open lesson*, no. 1-2, pp.64-76. [in Ukrainian]